

بستر سازی برای استقلال حرفه

✍ علیرضا صفایی

یکی از دل‌مشغولی‌های مهم بنیانگذاران لایحه قانون تشکیل جامعه حسابداران رسمی در دهه ۱۳۷۰، روابط حساب‌رسان با صاحبکاران و حفظ استقلال مؤسسه‌های حسابرسی و چگونگی رقابت‌های بازار کار بین مؤسسه‌ها و تداوم روابط موجود با صاحبکاران بوده است. این اندیشه در اصل پس از گذشت سالها از زمان تصویب قانون تشکیل و همچنین اساسنامه جامعه حسابداران رسمی ایران و شکل‌گیری آن، تاکنون به صورت بحث‌انگیزترین موضوع در میان استفاده‌کنندگان از گزارش‌ها و اطلاعات مالی شرکتها مطرح بوده است. احتمال وجود تحریف با اهمیت در صورتهای مالی و گزارشهای مالی، عامل اصلی ضرورت انجام حسابرسی گزارشهای هیئت‌مدیره و صاحبکاران به عنوان تهیه‌کنندگان صورتهای مالی بوده است. حساب‌رسان حرفه‌ای، وظیفه دارند بر مبنای استانداردهای حسابرسی و با رعایت آیین رفتار حرفه‌ای، و در جهت حفظ حقوق ذینفعان، گزارش باکیفیت تهیه کنند. حساب‌رسانی که به افشا و درج تحریفهای یادشده در گزارشهای خود مبادرت می‌کنند و به عبارت دیگر، بر استقلال خود و رعایت آیین رفتار حرفه‌ای تأکید دارند، با چالش جدی در بازار رقابت و حفظ صاحبکار روبه‌رو می‌شوند.

در همین ارتباط، از اشکالهای بنیادی موجود در اصلاحیه قانون تجارت این است که در بسیاری از مواقع، اعضای هیئت‌مدیره شرکت، خود هیئت‌رئیس مجامع عمومی را تشکیل داده و مسئولیت بررسی و تصمیم‌گیری در مورد گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی و همچنین اتخاذ تصمیم در مورد عزل و نصب حساب‌رسان را بر عهده می‌گیرند. این فرصت، موجب شده است حساب‌رسانی که در جهت

مؤسسه‌هایی که بر استقلال خود و رعایت آیین رفتار حرفه‌ای تأکید دارند با چالش جدی در بازار رقابت و حفظ صاحبکار روبه‌رو می‌شوند

کسب رضایت صاحبکار رفتار می‌کنند و خدمات حرفه‌ای را مطابق نظر هیئت‌مدیره ارائه می‌دهند، با پشتیبانی هیئت‌مدیره، گوی انتخاب‌شدن در مجامع عمومی را از دیگر همکاران خود می‌ربایند و به بهای منافع فردی، زمینه کمرنگ‌شدن اعتبار حرفه را فراهم می‌سازند و توازن بازار خدمات حسابرسی و توزیع منطقی کارهای حسابرسی را در میان مؤسسه‌ها بر هم می‌زنند و کفه ترازو را به سمت خود سنگین می‌کنند.

این معضل، و همچنین از سویی دیگر مشکل نرخ‌شکنی، که عامل دیگری برای ازدیاد توان رقابتی جلوه‌گر شده است، سالیان متمادی است که نه تنها اعضای شریف و درستکار جامعه را که در اکثریت قرار دارند، زیر فشار قرار داده، بلکه موجب کاهش کیفیت گزارش‌های حسابرسی و نزول اعتبار حرفه نزد بسیاری از استفاده‌کنندگان، از آن جمله صاحبان سهام و دولت نیز شده است. با این اوصاف، لزوم بازنگری در ساختارهای قانونی و مقررات داخلی جامعه حسابداران رسمی ایران به منظور حفظ جایگاه حرفه حسابرسی در اقتصاد کشور، بر همگان مشهود است. مسئولیت اصلاح این وضعیت به عهده همه حسابداران و نمایندگان آنها و همه کسانی است که برای حرفه مستقل و متعهد، دل می‌سوزانند.

کمتر از پنج درصد از مؤسسه‌های حسابرسی، بیشتر از پنجاه درصد از میزان کار حسابرسی را در اختیار دارند، و بیش از هشتاد درصد از مؤسسه‌های حسابرسی، به اندازه‌ای که دخل و خرج کنند، کار حسابرسی در دست ندارند. افزون بر این، مؤسسه‌هایی که بازار حسابرسی را در انحصار خود دارند، منافع خود را از طریق توسعه روابط و نفوذ در فضاهای تشکیلاتی، و تأثیرگذاری بر سیاست‌گذاری‌های کلان و خط‌مشی جامعه حسابداری به دست می‌آورند. آمارهای سالانه منتشرشده از سوی جامعه حسابداران

رسمی، درستی این ادعا را نشان می‌دهد.

به منظور دسترسی به استقلال حرفه‌ای، گام‌های پیشنهادی زیر ارائه می‌شود:

• در گام اول، اعضای حرفه حسابداری برای بالابردن اعتبار حرفه و جلب اعتماد عمومی، باید پابندی به اخلاق حرفه‌ای را سرلوحه رفتار خود قرار دهند و ملاک انتخاب نمایندگان و مسئولان جامعه حرفه‌ای را دانش و تجربه کافی، حسن سابقه در رعایت آیین رفتار حرفه‌ای، و نیک‌اندیش بودن قرار دهند؛ و شهرت کاذب و یا کسب درآمد بالا را به عنوان نشان شایستگی قلمداد نکنند.

• در گام دوم، اعضای حرفه و نمایندگان آنها باید با پیشنهاد و کوشش برای تصویب قوانین و آیین‌نامه‌های لازم، ترتیبی فراهم کنند تا انتخاب حسابرس و واگذاری کار به مؤسسه‌های حسابرسی به طور منظم و با نظارت مراجع حرفه‌ای و با سازوکار سازمان‌یافته و منطقی انجام شود؛ به گونه‌ای که مجامع عمومی تمامی شرکتها و واحدهای تجاری متقاضی خدمات حسابرسی، انتخاب مؤسسه‌ها را براساس معیارهای رسمی و با توجه به سوابق و صلاحیت حرفه‌ای، تعداد کارکنان و ترکیب رده‌های شغلی حسابرسان و اعمال رتبه‌بندی و همچنین رعایت سقف مجاز کار هر مؤسسه، انجام دهند.

• در گام سوم، به منظور اعمال نظارت بر صحت عملکرد سازوکارهای اجرایی یادشده و استقرار شیوه‌های کنترلی حرفه‌ای لازم و جلوگیری از انحصاری‌شدن حرفه حسابرسی، باید کمیته‌های تخصصی لازم تشکیل شود تا با اعمال روشهای کنترل کیفی در حین و همچنین بعد از اتمام کار حسابرسی، متناسب با شرایط هر کار، اعم از شرکت‌های دولتی، بورسی و نهادهای عمومی، و دیگر شرکت‌های تجاری، فعالیتهای حرفه‌ای اعضا و مؤسسه‌های حسابرسی زیر نظارت جامع قرار گیرد.